

mala encyklopedia

MITOLOGIA GRECKA

-
- Mitologia Greków
 - Na początku był Chaos
 - Nad ziemią – na Olimpie
 - Pod ziemią – w Hadesie
 - Zeus Gromowładny
 - Kto jest kim w greckim panteonie
 - Boskie narodziny ludzi
 - O przyrodzie i porach roku
 - Wyjątkowi nieboscy
 - Mityczne stwory i gdzie je znaleźć
 - Mitologia grecka w XXI wieku?

Wydawnictwo Skrzat
Kraków

Mitologia Greków

Mitologia to, najogólniej mówiąc, zbiór opowieści i legend o bogach, wielkich bohaterach i niesamowitych wydarzeniach.

Mity miały wyjaśniać kwestie, które zawsze interesowały ludzi, ale nie dawały się łatwo wytłumaczyć: powstanie wszechświata, pochodzenie człowieka czy zjawiska przyrody.

Kiedy jeszcze ludzie nie posiadali dostatecznej wiedzy, szukali wyjaśnienia zagadkowych kwestii w działaniu tajemniczych bogów. Snuli coraz więcej opowieści o bóstwach opiekujących się poszczególnymi aspektami życia lub naturą, aż powstał całkiem duży zbiór opowiadań, współcześnie nazywany mitologią.

Choć dziś nauka odpowiadała na wiele pytań, greckie mity okazały się na tyle inspirujące, że część z nich przetrwała aż do naszych czasów. Motywy zaczerpnięte z wyobraźni starożytnych znajdziemy w sztuce każdej z epok, nawet w sztuce współczesnej.

Kiedy powstawały mity greckie? Oczywiście trudno o dokładną datę, ale naukowcy ustalili, że najstarsze opowieści mogły powstać nawet w XIII wieku przed naszą erą! Większość boskich bohaterów była dobrze znana już w VII w. p.n.e., kiedy Homer stworzył dwa wielkie poematy – *Iliadę* i *Odyseję*. Utrwalił wiele starożytnych wierzeń, gdy uczynił greckich bogów bohaterami swoich opowieści.

Ile mitów wymyślili Grecy?

Na to pytanie nie ma jasnej odpowiedzi.

W 1955 r. badacz **Robert Graves** opublikował pracę, w której zebrał **171 mitów!** Czy to wszystkie? Trudno powiedzieć... Po pierwsze, mity przekazywano sobie ustnie w czasach, gdy niewiele osób potrafiło pisać. Potem część opowiadań spisano, ale nie da się ustalić, ile historii zostało zapomnianych, zanim ktoś je utrwalił.

Po drugie, niektóre historie opowiadano w kilku wersjach, co nie ułatwia liczenia.

Ze względu na treść możemy wyróżnić kilka rodzajów mitów:

- **teogoniczne** (greckie słowo *theos* znaczy *bóg*) – wyjaśniały, skąd wzięli się bogowie

- **kosmogoniczne** (greckie *kósmos* to *wszechświat, ład*) – wyjaśniały, jak powstał świat

- **antropogeniczne** (*ánthropos* znaczy *człowiek*) – wyjaśniały, jak na świecie pojawili się ludzie

- **genealogiczne** (*génos* to *ród, pochodzenie*) – opisywały historie wielkich rodów i ważnych bohaterów

Mitologia a religia

Choć mitologia łączy się z religią – mówi przecież o bogach, w których niegdyś wiercono – te dwa słowa nie znaczą dokładnie tego samego. **Religia** to spójny i niezmienny zbiór wierzeń, a także aktywny kult istot uznanych za święte. Częścią religii są więc również rytuały i zasady, których należy przestrzegać, aby oddać bogom należny hołd. **Mitologia**, czyli same opowieści o herosach i bóstwach, może stanowić część religii, ale jeszcze nią nie jest.

kariatydy (kolumny o kształcie kobiet) z ateńskiej świątyni

Jeśli zagłębić się w opowieści starożytnych Greków, okaże się, że mieli bardzo bogatą wyobraźnię! W różnych greckich miastach-państwach, zwanych wtedy **polis**, opowiadali własne wersje mitów i nie przejmowali się tym, że sąsiedzi inaczej ujmowali szczegóły tych samych historii. Nie ma więc nic dziwnego w tym, że informacje zawarte w niektórych mitach nie do końca się ze sobą zgadzają, a jedna opowieść może mieć kilka wersji zakończenia.

Na początku był Chaos

Mitologiczne opowieści były próbą znalezienia odpowiedzi na pytanie, skąd wziął się świat. Dziś wykorzystujemy naukę i technologię, by badać naszą rzeczywistość i dowiadywać się o niej coraz więcej. Grecy w starożytności mieli tylko proste obserwacje i... dużo wyobraźni, która pomagała im wytłumaczyć zawiłości przyrody.

Według greckich wierzeń na początku był **Chaos**. Nikt nie wie, jak on wyglądał: jedni twierdzili, że to prastary, bezosobowy bóg, który uczynił wszystko, inni mówili, że to wielka otchłań, w której mieszkaly pomieszane żywioły. Tak czy siak, wszystko zaczęło się od Chaosu...

wyobrażenie Uranosa

1

Z Chaosu narodzili się pierwsi bogowie. Byli to **Uranos**, czyli niebo, i **Gaja**, czyli ziemia. Gdy się pojawili, zaczął powstawać świat. Uranos i Gaja mieli dzieci: **tytanów**, **sturękich** i **cyklopów**. Były to dość straszne istoty, więc Uranos strącił je do Tartaru – podziemnej krainy, z której nie można było się wydostać.

Pewnego razu **Kronos** – jeden z tytanów, którego ojciec nie zdołał uwięzić w Tartarze – pozbawił swojego ojca władzy i sam zasiadł na tronie tworzącego się świata.

A świat powoli się rozwijał. Powstały gwiazdy na niebie i strumienie wody na lądzie. Ziemia nie była już jednorodna – wyróżniały się na niej skały, groty i tereny zielone. Nad wszystkim pojawiały się na przemian Słońce i Księżyc, które dobrze znamy.

2

Kronos usłyszał przepowiednię, że jego syn pozbawi go władzy, więc postanowił swoje dzieci... zjadać. Jednak jego żona **Reja** go przechytrzyła. Kiedy bóg chciał zjeść swoje szóste dziecko, żona podała mu kamień zawinięty w pieluszkę. Podziało. Kronos dał się oszukać, a Reja ukryła synka na Ziemi. Nazwała go **Zeus** i wychowała z pomocą nimf i kozy **Amaltei**. Pewnego dnia podała też mężowi środek na wymioty, a wtedy Kronos wypłtł zjedzonych wcześniej potomków: synów **Hadesa** i **Posejdona** oraz córki **Here**, **Demeter** i **Hestię**.

3

Do dziś nie zachowało się zbyt wiele świątyń i miejsc kultu Kronosa i Rei. Wiadomo, że starożytni obchodzili święto nazywane Kroniami, podczas którego wspominali czasy dobrych rządów Kronosa. Samego boga przedstawiali czasem w swoich rzeźbach jako majestatycznego starca przysłaniającego głowę płaszczem. Reja bywała przedstawiana jako dość tęga kobieta jadąca powozem zaprzężonym w lwy. Jej głowę zdobił diadem z obronnych wież, a w dłoni trzymała gałąź albo dębowy wieniec i klucz.

Rea podająca kamień Kronosowi, malowany fryz autorstwa Karla Friedricha Schinkla, XIX w.

fot. 1

fot. 2

ruiny świątyni Saturna (Kronosa), Rzym, 497 r. p.n.e.

Cyklopi to istoty ogromnych rozmiarów z charakterystycznym jednym okiem umiejscowionym na środku czoła. **Sturękimi** nazywano trzech olbrzymów o dość przerażającym wyglądzie – każdy z nich miał pięćdziesiąt głów i sto rąk. Sturęcy wzięli udział w wielkiej walce przeciwko Kronosowi i pomogli Zeusowi zdobyć pozycję najwyższego z bogów.

Nad ziemią – na Olimpie

Zeus i jego rodzeństwo zamieszkali na górze Olimp. Stamtąd atakowali pałac Kronosa, który stał na górze Otrys. Po dziesięciu latach walki, w której uczestniczyli cyklopi, sturęcy i olbrzymy, Kronos został pokonany i... zapomniany. Nad światem zapanowali mieszkańcy **Olimpu**. Przewodził im Zeus.

Według mitów na Olimpie mieszkało dwanaście bóstw, ale nie ma pewności, kto dokładnie – różne wersje podań wymieniają innych mieszkańców góry. **Bogowie** pod wieloma względami **byli podobni do ludzi**, mieli wady i zalety, zakochiwali się i popadali w konflikty, ale wyróżniało ich jedno: w przeciwieństwie do ludzi byli **nieśmiertelni**.

Życie na Olimpie przypominało wieczną **sielankę**. Zawsze panowała tam wiosna. Bogowie spotykali się na górze, by obradować i decydować o losach świata, a potem ucztowali i się bawili. Podczas biesiad spożywano **nektar** (wino o niespotykanym smaku) i **ambrozję** – pokarm zapewniający nieśmiertelność. Czas umilały tu tańce pięknych stworzeń i śpiew **Apolla** – boga sztuki. Bogowie nie chorowali i władali cudownymi mocami, jednak poza tym mieli... bardzo ludzkie charaktery.

Olimp to prawdziwy masyw górski w Grecji. Jego najwyższy szczyt to **Mitikas**, mierzący ponad 2917 m n.p.m. Tak wysoka góra była niezwykle trudna do zdobycia, a swoją niedostępnością i wysokością rozbudzała wyobraźnię. Po raz pierwszy na Mitikas udało się wejść dopiero w 1913 r., a więc kilkadziesiąt stuleci po powstaniu mitów o greckich bogach.

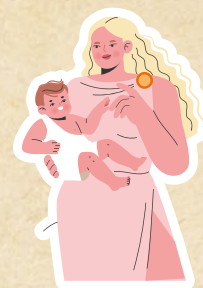
Wojnę między Kronosem a olimpijskimi bogami nazywamy **tytanomachią**.

masyw górski Olimp

Wśród bogów olimpijskich znajdują się:

Zeus
władca piorunów
i najważniejszy z bogów

Hera
bogini małżeństw
i kobiet

Posejdon
bóg mórz

Hefajstos
bóg ognia

Afrodyta
bogini piękności

Artemida
bogini polowań

Atena
bogini mądrości

Hermes
bóg złodziei
i podróży

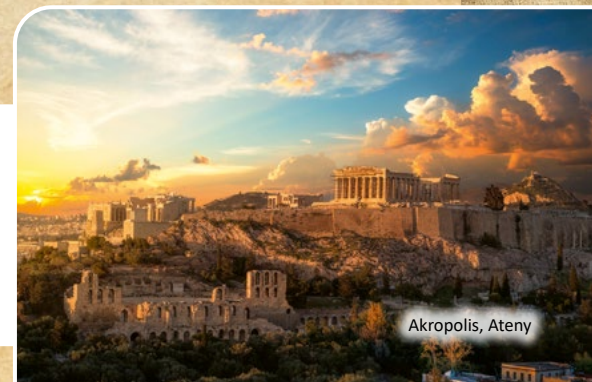
Apollo
bóg sztuki

Ares
bóg wojny

Dodatkowo według niektórych mitów na Olimpie szczególne miejsca zajmowali: **Hades**, bóg podziemia, **Hestia**, bogini ogniska domowego, **Demeter**, bogini rolnictwa, lub **Dionizos**, bóg wina.

Każdy z bogów miał przypisane miasto, w którym oddawano mu szczególną cześć, każdy miał też wyznaczony zakres władzy. Dzięki podziałowi obowiązków nieśmiertelni żyli we względnej harmonii. Jeśli dochodziło do konfliktów, często rozstrzygał je **Zeus**, władca wszystkich bogów.

Akropolis, Ateny